List 1. **NOVICE** Tečaj L.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 1. januvarija 1892.

Politiški oddelek.

Novo leto.

Redka so leta, katera bi bila za nas Slovane posebno vesela. Tudi minolo leto za nas avstrijske Slovane ni bilo srečno. Izpolnilo nam ni mnogih nad, katere smo gojili v začetku leta, prebližali se nismo narodni jednakopravnosti niti za stopinjo, skoro da smo se bolj jej oddalili. Položaj se je za avstrijske Slovane vsekako le slabšal minolo leto. Ob novem letu je v Taaffejevem ministerstvu še sedel Dunajevski, ki se ni bal pokazati svojega slovanskega in konservativnega mišljenja, mož, katerega so iz vsega srca sovražili naši nasprotniki. Dunajevski je prisilil vlado, da se ni več laskala nemškim liberalcem, temveč opirala le na desnico. Dolgo se je zastonj zaganjala vsa zjedinjena levica vanj, mož je s svojo odločno besedo vselej zavrnil vse napade levičarjev. Kar neso mogli doseči levičarji sami, v to so jim pa pomogli Slovani sami. Mladočeško gibanje je nagnilo vlado, da se je jela bolj nagibati na levo stran. Prišla je sprava, potem pa razpust državnega zbora. Dunajevski je videl, da to ne vede k dobremu in je vlado odgovarjal, da naj nikar se ne pajdaši z levico, ki njej nikdar prijazna ne bode. Okoliščine pokazale so se močnejše in Dunajevski se je umaknil, ker ni hotel pomagati zatirati slovanstva. Odstop Dunajevskega bil je začetek slabše dobe za avstrijske Slovane.

Volitve tudi neso za Slovane ugodno izpale. Zjedinjena levica ni sicer nič pridobila, na Dunaji jo je zadel celo težak poraz, ali na Češkem je s pozorišča zginila staročeška stranka. Samo na sebi bi to še ne bila nobena taka nesreča, ko bi voljeni mladočeški poslanci bili hoteli ali pa mogli nastopiti pota Staročehov, ko bi bili narodno jednakopravnost tudi bolj odločno naglašali, bi to ne bilo nič škodovalo, temveč bi bilo celo koristilo avstrijskim Slovanom. Pa postavili so se na tako napačno stališče, da ž njimi neso mogli hoditi niti Poljaki niti Hohenwartov klub. S svojimi govori so se naravnost onemogočili v državnem zboru. Mi ne rečemo da vsi, temveč njih radikalni voditelji. Prejšnje večine v državnem zboru ni bilo več. Levica je tako postala potreben faktor. Ta svoj položaj se je znala tudi jako dobro izkoristiti. Njen vodja pl. Plener je pokazal, da so ga skušnje, ko je bil v opoziciji, izučile. Nikakor ni z mladočeško brezozirnostjo se zaganjal v vlado, temveč je z lepa skušal si pridobiti vpliv. Vsak napačni korak Mladočehov se je znal dobro izkoristiti in prišla je do tega, da je vstopil v ministerstvo levičar grof Kuenburg. To je velika pridobitev za levico, morda veliko večja, nego si kdo misli. Ker je finančni minister po svojem rojstvu in prepričanju Nemec, je konci lanskega leta v ministerstvu bil jeden Slovan manj, dva Nemca pa več, kar že nekaj pomenja.

Grof Kuenburg res ni poseben um, ali bil je vedno član nemškoliberalne stranke in je že po svojem imenovanju se vzrekel proti linskemu županu, da ostane vedno zvest dosedanjim svojim' političnim načelom. Ž njim se je nemškoliberalni duh še bolj utrdil v vladi. Odkar se je Plener pogajal z vlado, je z ministerske klopi vlekla neka nam sovražna sapa. Po tej sapi se pa ravnajo tudi druga oblastva. Od tod prihaja, da se je jela kratiti pravica shajanja in zborovanja. Na Primorskem se ovira snovanje narodnih društev, na Koroškem pa prepovedujejo shodi podružnic družbe sv. Cirila in Metoda. Naj se komu te stvari zde tudi malenkostne, vsekako dokazujejo nam, kako v vseh vladnih krogih zavladuje nam nasprotno mišljenje.

Nikakor se ne smemo motiti, da bi levičarji se zadovolili z imenovanjem grofa Kuenburga. To je le prvi njih vspeh, za katerim bodo sledili še drugi. Sedaj je še gospodska zbornica ovira levičarski politiki. Večina članov te zbornice je konservativna ali vsaj zmerna, in bi torej ne podpirala odločno liberalne politike. Zaradi tega levica že napoveduje, da bode zahtevala, da se imenuje več levičarjev za dosmrtne člane gospodske zbornice. Mi nikakor ne moremo trditi, da bi se ta želja levičarjev

ne izpolnila. Če je grof Taaffe rekel A, bode moral reči tudi B. Pa še mnogo drugih stvarij bode skušala doseči levica. Tako levičarski listi z vso odločnostjo zahtevajo, da se odstrani kranjski deželni predsednik baron Winkler in se namesti s kakim njih somišljenikom. Levica seveda pred vsem želi, da bi se preklicale jezikovne naredbe. Vlada se morda tega ne bode upala storiti, ker naravnost v nasprotje z ustavo se ne more postaviti, ali bati se je, da bode te naredbe z veliko mlačnostjo izvajala. Uradniki, ki se nanje ne bodo ozirali, se ne bodo imeli več bati slabih posledic, temveč bodo mogli pričakovati celo pohvale. Taka metoda je skoro nevarneja, nego odkrito nasprotje, zaradi tega je pa neki nemški poslanec se izjavil, da bi bil zadovoljen ž njo. Marsikomu se ne bode zdelo vredno pritoževati, in tako utegne se pod Taaffejevo vlado v veliki meri nam utihotapiti nemško uradovanje. Na Koroškem se po jednaki metodi ohranjujejo nemške šole v slovenskih krajih.

Najhujše je pa, da nemamo pričakovati, da bi se razmere še tako hitro vzboljšale. V začetku Taaffejeve dobe so tudi bili Nemci v ministerstvu. Ali tedaj je bila v državnem zboru močna konservativna večina. Nemškoliberalni ministri so zaradi tega bili kmalu prisiljeni izstopiti, ko so videli, da se s konservativnimi tovariši sporazumeti ne morejo in imajo poslednji močnejšo zaslombo v narodnem zastopu. Sedaj se pa utegne pripetiti baš nasprotno. Ker levičarji dobivajo vedno večji vpliv, se je bati, da grof Kuenburg ne bode dolgo jedini levičar v ministerstvu. Za njim pridejo drugi, ki bodo pa dobili tudi ministerske portfelje. Njim se bodo umaknili konservativni ministri. Tako morda dobimo liberalno vlado pod Taaffejevim predsedstvom.

Novo leto nam torej nič dobrega ne obeta. Pričakujejo nas hudi boji. Braniti bodemo morali narodne pravice s podvojenimi močmi. Zaradi tega pa ne moremo dovolj toplo priporočati avstrijskim Slovanom zložnosti. Pustiti moramo mi naše domače prepire, v katerih največkrat ne gre za nobena načela, temveč za osebe. Mejsebojni prepiri pa škodujejo zaradi tega, ker vodijo tudi k nepošteni politiki. Vsaka stranka obeta vse mogoče in nemogoče stvari, katerih pozneje seveda izpolniti ne more. Ker od svojih obljub odstopiti ne more, potem stavi razne pretirane zahteve, o katerih sama ve, da se uresničiti ne morejo. Na taka napačna pota je zašla mladočeška stranka. Sedaj je v veliki zadregi. Volilci začenjajo zahtevati, da vresniči dane obljube. Da ne bi zgubila zaupanja, pa kaže svojo odločnost v raznih ne baš umestnih govorih, ki stvari le škodujejo. Podobni govori, kakor sta jih imela dr. Gregr in Vašaty, so le posledice prejšnje mladočeške politike. Do tega bi ne bilo prišlo, ko bi jim ne bilo vsako sredstvo dobro, da le odrinejo Staročehe. Do jednacih posledic utegnile bi pritirati slovenske stranke, če se bodo tako brezobzirno bojevale mej seboj. Več Slovanov če se z mejsebojnimi boji onemogoči, tem ugodneje je to za Nemce.

Gledati pa tudi moramo, da se avstrijski Slovani in drugi konservativni elementi mej seboj približamo. To je pa le mogoče, če vsakdo nekoliko popusti od svojih separatističnih teženj. Boriti se moramo pred vsem za to, kar je nam vsem skupno. Tak skupni interes je pa za avstrijske Slovane baš člen XIX. osnovnih državnih zakonov, ki bi nam vsem moral biti vodilo. Nadejamo se, da bodo nevspehi tudi Mladočehe poučili, da njih politika ni prava, da tudi zanje ni druge rešitve, da se približajo ostalim Slovanom. Da bi se to le kmalo zgodilo, kajti tedaj bode zopet odklenkalo nemški mogočnosti.

Politične razmere zares niso ugodne, ali vender nikakor ne obupujemo. Če tudi politični vodje tu in tam zahajajo na napačna pota, vender je v slovanskih narodih avstrijskih dovolj odločnosti, zdravega razuma in duševne sile, da se nam ni bati pogube. Razstava v Pragi je pokazala, koliko duševne in fizične sile je v češkem narodu, da se ž njim v kulturnem oziru ne morejo meriti avstrijski Nemci, še manj pa Madjari, če tudi ta dva naroda sedaj gospodujeta v našem cesarstvu. Volilno gibanje v Istri in pa poganjanje za slovenske šole na Koroškem, pa nam kaže, koliko odločnosti, zdravega duha in moralične sile je v slovanskem prebivalstvu teh dežel, če tudi živi v jako neugodnih razmerah. Taki narodi, ki kažejo toliko duševne sile in zavednosti, nikakor ne morejo poginiti, zato pa s pogumom stopamo v novo leto, pripravljeni boriti se z isto odločnostjo za narodne pravice, s katero se že bori naš list blizu polstoletja.

Odprto pismo starim in novim sotrudnikom „Novic“.

Od gorenjske strani, 27. decembra 1891.

Da naše nekdaj od vsega slovenskega naroda ljubljene in cenjene „Novice“ stopijo s 1. januvarijem 1892. leta v svoj **petdeseti, tedaj jubilejni tečaj**, znano nam je bilo. Bali smo se, pa ker so v „Novice“ z II. polovico letošnjega (49.) tečaja spremenile nekoliko svojo vsebino, da jim bo to ravno o petdesetletnici skopalo — prezgodnji grob. Pa, — hvala Bogu! motili smo se. Vabilo na naročbo v zadnjih dveh listih nam je ta strah popolnoma odvzelo. Troje prošenj izrekamo na tem mestu v obliki odprtega pisma „starim“, pa tudi „novim“ sotrudnikom „Novic“, se vé, da ob enem tudi „pp. nn. gg. naročnikom namreč:

1. Noben dosedajnih naročnikov naj ne postane „Novicam“ v novem letu nezvest; pač pa naj se potrudi vsak po vsej moči, pridobiti jim še novih.

2. Iz pietete do rajnega neumrljivega njihovega ustanovitelja in na mnogo strani resnično pravega očeta našega naroda, pač prezgodaj preminulega dr. Janeza Bleiweis-a viteza Trsteniškega naj se list ureduje in ohrani, ker je naj več moč, v njegovem duhu in po njegovih načelih.

3. Vsi nekdajni sotrudniki „Novic“, kar jih še živi, — tudi moja malenkost se šteje vmes —, naj se z novimi pomlajenimi močmi oklenejo prvega, tedaj najsta-

rejšega slovenskega časnika; zraven naj pristopijo tudi mlade, krepke moči: skupno se trudimo, da dobijo „Novice“ zopet ono veljavo, katero so imele zlasti za časa pokojnega dr. Bleiweis-a, ko smo se včasih takorekoč celi teden naprej veselili, kedaj nam bo zopet novi list došel v roke. Le pomislimo, koliko ogromnega poučnega in zabavnega gradiva nam hranijo dosedanji 49. tečaji „Novic“. Da bi pri 50. opešali in delo ter trud opustili, tega ne daj in ne dopusti Bog! Tedaj, častiti gg. pisatelji, stari in mladi! stopimo v kolo, podajmo si roke in z združenimi močmi delajmo, da si bo 50. tečaj zaslužil častno ime: dr. Janez Bleiweis-ov jubilejni tečaj.

Govor državnega poslanca g. dr. Ferjančiča

v državnem zboru na Dunaji dné 18. decembra 1891.

I.

Visoka zbornica! Izpregovoriti hočem najprvo nekaj besed k naslovu „deželna kultura“ ter v tem oziru staviti do vlade potrebno vprašanje. Govoril bodem o uravnavi hudournikov v Vipavski dolini in osušenji notranjskih dolin.

O tem sem sicer že obširneje govoril leta 1889., ker pa stvar ne napreduje, kakor želimo in je potrebno, moram torej nujneje sopet opozarjati na to.

Vipavska dolina je bila nekdaj lepa in rodovitna, a je s časoma postala pokrajina, ki več ne more živiti svojih prebivalcev. Trtna uš bode tudi tukaj uničila nekdaj cvetoče vinstvo. Tudi na druge neugodne razmere sem že opozarjal in dokazoval, da je potreba uravnati hudournike in tako velikemu delu prebivalstva olajšati živinorejo in poljedelstvo.

Vipavska dolina ima tri hudournike in več stranskih potokov. Že dvajset let tudi voda razdira, in potrebno je, da pomagata dežela in država in odstranita veliko škodo.

Leta 1889. je deželni odbor kranjski poslal inženerja na lice mesta, da si ogleda razmere in presodi izgotovljene načrte. Ta je izrekel, da je potrebno sistematično delo in da ne zadostujejo le poprave ob izviru vodâ. Vodotoki so bili že tedaj tako zasuti, da se je bilo bati nesreč.

Dotično mnenje se glasi:

„Ker se vode na dnu vedno zasipljejo in torej vzvišujejo, zato je vedno slabše. Vipavščica teče po vsoj svoji dolžini, Bela v spodnjem toku in Močilnik na mnogih krajih po nasuti in vzvišeni strugi, in sicer meter visoko nad sosednim svetom. Če le eden dan dežuje, poplavljeni so bližnji travniki, vrti, njive in ceste, in celo del trga Vipave, 7 kilometrov na dolgo in 300—500 metrov na široko. In če tudi voda v strugi upade, vender ostane po bližnjem svetu zaradi niže lege, dokler ne vzpuhti ali zleze v zemljo.“

Isti strokovnjak pravi dalje: „Prva potreba je, da se sistematično uravna voda v strugi, če hočemo obvarovati z velikim trudom obdelovane njive in vrte in revščine oteti prebivalstvo, ki že vsled pojemajočega vinarstva in drugih uzrokov trpi veliko škodo.“

Potrebno je torej dvoje. Uravnava bregov pri izvirkih in iztrebljenje strug.

Deželni zbor kranjski je v seji dne 22. novembra 1889. l. dovolil v ta namen 10.000 gld., ki naj se porabijo sporazumno s poljedelskim ministerstvom in na račun veče vsote, katero bode morala dežela dovoliti. V isti seji je zastopnik vipavskega okraja izrekel zahvalo v imenu prebivalstva in izrekel nado, da se delo takoj prične.

Dve leti sta minuli, a ničesar se ni še storilo. Vlada je odgovorila, da je načrt deželnega odbora sicer primeren, ali imel bode le tedaj uspeh, če se izvrši v celoti. V tem smislu pa po vladnem mnenji Klemenčičev, oziroma Eipertov načrt, ne zadostuje, zato je vlada to vprašanje odložila, dokler ne bodo izdelani natančni načrti in določeni proračuni.

Ko je drugo leto to vprašanje zopet prišlo na vrsto v deželnem zboru, bila je burna debata, ker vsi poslanci so bili preverjeni o veliki bêdi vipavskega prebivalstva, ki je nastala vsled nenavadne suše. Deželni zbor je naročil deželnemu odboru, naj hitro izdela načrte in proračune, da se delo prične. Prosim torej visoko vlado, naj ne prezre te stvari, ter vprašam ob enem, kako daleč je stvar dospela in ali je upanje, da se delo prične prihodnje leto. Za to delo je potrebno le vladno pritrjenje.

Kar se tiče odvajanja vodâ iz notranjskih dolin, naglašal sem že pred dvema letoma, da je vlada dela pričela in plačala. A delo se je ustavilo, ker se menda prebivalstvo na ljubljanskem barji temu ustavlja, boječ se povodnji.

Toda veščaki trdijo, da bi odpeljava vodâ iz notranjskih dolin ne poplavila ljubljanskega barja. A če bi se to zgodilo, dokazana bi bila nujna potreba, da se osuši ljubljansko barje. V tem oziru se strinjam z rojakom svojim, ki je o tem govoril pred petimi dnevi, in veseli me obljuba g. poljedelskega ministra, da se vlada zanima za osušenje ljubljanskega barja. (Dobro! Dobro! na desnici.)

Za odpeljavo vodâ iz notranjskih dolin je treba mnogo priprav, upam pa, da stvar ne bode zaspala.

Pred dvema letoma sem stavil interpelacijo, katero danes ponavljam:

„C. kr. vlada se pooblašča, da prične priprave za uravnavo podzemeljskih vodâ na Kranjskem in v ta namen vstavi v proračun melijoracijskega zaklada primerne vsote.“

II.

Delavske plače v Idriji.

Govoriti hočem tudi o delavskih razmerah v cesarskem rudniku v Idriji. Pritožbe o neprimernih plačah v cesarskem rudniku za živo srebro niso nove. Že l. 1880. so knez Windischgraetz in tovariši interpelovali gospoda poljedelskega ministra zaradi delavskih plač in naglašali, kolike krivice se v tem oziru godé rudarjem.

*

V tej interpelaciji je bilo mej drugim povedano: „Plače so tako nizke, da rudarji na konci mesečnega računa večkrat dobé v gotovini le pol krajcarja ali pa ostanejo še dolžniki, če se jim odšteje znesek za žito, katero dobivajo iz cesarskih skladišč.“ Poljedelski minister je nato le kratko odgovoril ter stvar tako opisal, kakor da bi plače ne bile tako nizke. Reklo se je, da stalni delavec zasluži na leto v denarji in denarni vrednosti 212 gld., kar bi zneslo po 70 kr. na dan, nestalni delavec po 136 gld. na leto, kar bi bilo po 45 kr. na dan; toda te povprečne številke ne izražajo prave plače.

Više plače na eni strani zahtevajo niže plače na drugi, in če hočemo stvar prav presoditi, moramo si jo bolje ogledati. Omenjam takoj, da so bile po tej interpelaciji l. 1880., a ne vsled nje, l. 1886. plače uravnane in sploh zvišane. In o teh zvišanih plačah hočem govoriti.

Plače so razdeljene po raznih vrstah delavcev. Delavci v jamah imajo drugačne plače kakor v plavžih, in ti zopet drugačne kakor pri strojih, in taki, kateri imajo kaj tehniškega znanja, imajo zopet boljše plače kakor drugi. In tudi delavci v jamah imajo različne plače, in sicer za osemurno delo na dan po 56 kr. in niže doli do 24 kr.; za deseturno delo se prišteje še četrtinka teh plač.

Da pa ne bodem našteval brezkončnih vrst raznoterih plač, hočem le to navesti, kako je plačana ena vrsta delavcev v jamah, katerih pa je največ. Ti so kopači, jamski zidarji in tesarji. Ti služijo za osemurno po 48 kr., spravljači (Förderer) po 44 kr. in potiskači (Hundstösser) po 40 kr. Te vrste delavcev je največ pri rudniku, ker od 900 delavcev je teh 644. Plače teh delavcev toraj dajo pravo podobo delavskih razmer.

Plače po 48, 44 in 40 kr., gotovo niso primerne in zadostne, četudi prištejemo še vse priboljške, katere imajo delavci od cesarskega zaklada. Omenjam takoj, da stalni delavci, in samo ti, dobivajo žito po mnogo nižih cenah; tudi imajo oženjeni delavci, ki imajo najmanj po štiri otroke, stanovanja v cesarskih hišah. Mimogrede pa omenjam, da ta določba ni koristna za delavce, da imajo le taki delavci stanovanja v cesarskih hišah, ki imajo po štiri otroke. Priboljšek je tudi, da se skrbi za starost delavcev in da so tudi ob bolezni s potrebnim preskrbljeni. Navzlic temu pa plače niso zadostne. Delavec zasluži po 12, 11 ali 10 gld. na mesec; od tega pa se odračunijo zneski za žito, drva in stanovanje. Stanarina je sicer nizka in znaša le 12 do 18 gld., na leto. Dalje se odtegnejo stroški za svečavo v jami, za bratovske blagajnice po tri odstotke; delavec si mora tudi za razstrelivo sam skrbeti. (Konec prih.)

Politični pregled.

Položaj. — Vsi avstrijski politični listi so v svojih božičnih člankih razpravljali pomen imenovanja grofa Kuenburga za ministra brez portfelja in o spremenjenem političnem položaju. Vladni listi so z velikim veseljem pozdravljali to imenovanje naglašajoč, da se je našel pot, po katerem se bode prišlo do nove večine, sestavljene iz treh velicih strank, Hohenwartovega kluba, Poljakov in levičarjev. Glavna glasila nemško-liberalne stranke so sicer zadovoljna z imenovanjem jednega levičarja ministrom, ali z nenavadno odločnostjo zagotovljajo, da levičarji ne vstopijo v nobeno večino, v kateri bode Hohenwartov klub. Grof Kuenburg sam je raznim deputacijam z nenavadno odločnostjo zagotavljal, da se hoče strogo držati svojih strankarskih načel. Poljaki se pa dozdaj še niso izrekli na nobeno stran, temveč hočejo mirno počakati, kako se razvijo stvari. Kakor sedaj stvari stoje, se novi trdni večini še nismo dosti približali. Z imenovanjem grofa Kuenburga je grof Taaffe le to dosegel, da levica predrzneja postaja, in da je vlada bolj odvisna od nje. Morda ne bode dolgo, da bode še obžaloval ta korak. Zanašanje na zmernost levičarjev je bilo prazno, kajti ta stranka vsekako hoče gospodariti. Dela se zmerno le zaradi tega, ker hoče po ovinkih priti do gospodstva v državi, ko se je prepričala, da to naravnost ne gre. Če jej bode vlada odjenjavala, bodo levičarji vedno prihajali z novimi zahtevami, tako da bodo naposled onemogočili sedanjo sistemo. Upamo, da bode grof Taaffe še za časa spoznal svoje nove zaveznike, in se ne bode dal predaleč zapeljati.

1891 leto bilo je mirno leto vsaj v Evropi. V drugih delih sveta so bile sicer vojne in ustaje, ki se pa primerjati ne morejo s tem, kar bi bilo, ko bi v Evropi prišlo do velike evropske vojne. Tako so bile vstaje v Argentiniji in Braziliji, državljanska vojna v čilski državi, ki so se končale s tem, da so imenovane republike dobile nove predsednike. Na Kitajskem so tudi bili ustanki, pri katerih je razjarjeno ljudstvo pobilo več Evropcev. V Evropi je pa bil mir, če tudi se rešitev važnih političnih vprašanj ni nič približala. Na Balkanu, od koder preti navadno nevarnost evropskemu miru, se niso stvari dosti premenile. V Bolgariji še knez ni priznan od velevlastij, sicer se pa stvari ugodno razvijajo. Letos bode že na razstavi Bolgarija pokazala, koliko je napredovala. Proti koncu leta so se Bolgari s Francijo zamotali v neki jako neprijeten spor, ali pričakovati je, da stvar ne bode imela nevarnih posledic. V Srbiji so se srečno znebili bivšega kralja Milana in kraljice Natalije. V Rumuniji se pa ponavljajo ministerske krize in se je v minolem letu dvakrat razpustila zbornica. V Rusiji je pa letos bila slaba letina. Zaradi hude zime niso v 18 gubernijah skoro ničesa pridelali. V Nemčiji stvari mirno teko dalje, če tudi ni Bismarck več na krmilu. Mož je mislil, da je nenadomestljiv, sedaj pa menda že sam spoznava, da se izhajo tudi brez njega. Slovani v Nemčiji pa z minolim letom niso baš nezadovoljni, če tudi jim ni Bog vè kaj prineslo. Za poznanjskega nadškofa je imenovan Poljak po rodu in mišljenju. Komisija za naseljevanje Nemcev v poljskih pokrajinah je ustavila svoje delo. Začela so se zopet odpirati vrata poljščini in lužiskosrbščini v ljudske šole. Zatiranje Slovanov se je ustavilo menda na povelje cesarja samega. V Italiji je odstopil Crispi in Rudini prevzel ministersko predsedstvo. Papež je izdal zanimivo okrožnico o delavskem vprašanju, v kateri je več neprecenljivih nasvetov. Za to okrožnico je prišlo več francoskih delavcev in druzih romarjev se papežu zahvalit. Ta romanjo so pa bodla v oči nekatere liberalne Italijane in v oktobru je prišlo do jako neljubih izgredov proti francoskim romarjem v Rimu, ker se je bila raznesla vest, da so trijè romarji oskrunoli grob pokojnega kralja Viktorja Emanuela. Romanja so se zaradi tega ustavila. Po Italiji so se pa začele agitacije, da bi se preklical zakon, s katerim se je papežu zagotovilo svoboda in nezavisnost od kraljeve oblasti. Te agitacije pa niso imele druzega vspeha, nego da so bile prouzročile hudo debato v zbornici, v kateri se je vlada izrekla proti odpravi omenjenega zakona. V Franciji vlada še vedno Freycinet. Vse leto ni bilo ministerske krize, kar je v tej državi nekaj nenavadnega. Zaradi razžaljenja francoskih romarjev v Rimu zahtevali so škofje od vlade, da naj se zanje potegne. Ker pa vlada ni ničesa storila, je jeden škofov pisal ministru bogočastja jako ostro pismo

in je bil zaradi tega obsojen, da mora plačati veliko globo. Drugi škofje so se pa izrekli, da odobravajo postopanje obsojenega nadškofa. Radikalci so pa to uporabili, da so jeli z večjo odločnostjo zahtevati ločitev cerkve od države, da se odpravijo samostani in se konfiskujejo cerkvena posestva. Irska je pa še vedno odprta rana na telesu Angleške države. Na Irskem traje tudi po Parnellovi smrti razpor, ki je nastal radi njega. Ta razpor škoduje le irski stvari. Jako pomenljiv dogodek je bil prihod francoskega brodovja v Kronstadt, ki je zbližal Francijo in Rusijo. Se je li sklenila kaka zveza mej Rusi in Francozi, se ne ve. Zbližanje Francozov in Rusov je prisililo druge evropske države, da so se bolj zbližale. Ni se samo ohranila trodržavna zveza, temveč se je podkrepilo z novimi trgovskimi pogodbami, katere imajo ne le narodnogospodarski, temveč tudi velik političen pomen, kar posebno jasno kaže nevolja, ki se zaradi teh pogodb pojavlja v ruskih in francoskih listih Vsestranski se pa zagotavlja, da imajo zbližanja raznih držav le namen utrditi mir, zatorej se nadejamo, da tudi leta 1892. obvaruje Evropo vojne Bog in pa modrost evropskih državnikov.

Obrtnija.

Dragoceni lesovi.

Uporaba plemenitih, dragocenih lesov se tem bolj množi, čim bolj se širita veselje in razum za izdelke umetnega obrta. Današnji mizar mora zato poznati vsaj glavne zastopnike onih krasnih lesnih vrst, iz katerih izdelujejo boljšo hišno opravo, ali pa vsaj lepšajo posamezne njene dele. Po vseh večjih mestih se nahajajo trgovine z dragocenim lesom, ki po prilično nizki ceni prodajajo vsako poljubno množino plemenitih lesov, tako da lahko tudi mizar, ki dela s skromnimi sredstvi, poskusi to ali ono vrsto. Zato hočemo v teh vrsticah naše mizarje seznaniti z glavnimi zastopniki tujih, dragocenih lesov, z njihovimi lastnostimi in uporabami, konečno pa jim navesti nekaj virov, kam naj se obrnejo, ako žele kupiti plemenite lesove.

Dragoceni les raste skoraj brez izjeme v tujih delih naše zemlje. Ker smo uže od nekdaj vajeni, deželo Indijo smatrati za domovino skoraj vseh dragocenostij, pravimo dragocenemu lesu splošno tudi indijski les, čeravno prihaja morebiti iz Afrike, Amerike ali pa Avstralije.

Najbolj znana dragocena lesna vrsta je Mahagoni ali Mahoni. Drevesa, ki nam dajo ta les, rasto po zahodno-indijskih otokih in po bližnjih bregovih amerikanskega kontinenta, a vdomačeni so tudi v nekaterih krajih Afrike in Nove Holandije. Amerikansko drevo zraste do 30 *m* visoko in postane v starosti jako obsežno. Sveži les je rumenkasto rudeč, časih bolj rujavkast, a v starosti postane temnorujav in konečno skoraj popolnoma črn. Letnice so jako ozke, komaj vidne, strženovi žarki mali in svilnati; ljuknjic je mnogo in dokaj različnih, kakor pri orehovem lesu. Čestokrat je mahonijev les lepo marogast, plamenast ali pa pisan, z piramidam podobnimi črtami. Tudi lisaste vrste se nahajajo. Trdota je jako različna in to dokazuje, da pridejo pod imenom mahagoni v kupčijo različne vrste lesovi. Najbolj trd je afriški, a v lepoti ga presega ameriški mahagoni. Najdražji raste na otoku S. Domingo, za njim pride v veljavi oni, ki se dobiva v Honduraškem zalivu in na otoku Kuba. Nekatere sorte so popolnoma mehke, lahke in luknjičave in torej malo vredne. Iz takih delajo zaboje za drage smodke, a za pohištvo jih ne cenijo in tudi ne rabijo. Trde vrste pa se odlikujejo vse s svojo trpežnostjo; mahagoni ne postane nikdar črviv, jako malo se krivi in veži in more se krasno politirati. Najbolj priljubljene so one vrste, ki spremene prvotno svojo živo rdečo barvo v lepo in mirno kostanjevo rujavo barvo.

Mahagoni z otoka Madeira, imenovan tudi kailcedrovles ali vinhatiko, ni pravi mahoni, temveč izvira od druzih lesov: tudi novoholandski mahagoni, ki diši po vijolicah, spada med čisto drugo drevje, nego ameriški. Tako zvani beli mahagoni raste v Senegambiji in ni v nikakem sorodstvu z ameriškim, pravim mahagonijem. Dotično drevo se zove „acajou“ — ime, s katerim nazivljajo Francozi sploh vse mahogonijeve sorte. (Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Nezgorljivo pavolno blago. Da se naredijo pavolne tkanine na pr. obleka, preproge i. t, d. nezgorljive, imamo prav ceno in priprosto sredstvo. Vzemi na 1 liter škroba (štirke), prirejenega, kakor se rabi za perilo, dve žličici stolčenega boraksa in zmešaj obojno dobro skupaj. Boraks prav nič ne spremeni barve, ne škoduje ne blagu pa tudi ne zdravju tistega, ki tako blago nosi.

Steklo se priterdi na kovinske reči s tem le kitom: Skuhaj in raztopi skupaj 3 dele kolofonije, 1 del sode in 5 delov vode. K tej milu (žajfi) podobni zmesi primešaj dvakrat toliko gipsa. Ker je ta kit tudi za olje in petrolej nepredoren, rabi kaj izvrstno za kitanje medenih delov svetilu na steklene buče za petrolej.

Beljenje zrumenele slonove kosti. Mnogo slonovokostenih reči postane s časom in vsled rabe rumenih, kar je največkrat neprijetno in grdo. Zarumenelo slonovo kost moreš najpriprostejše tako le obeliti: Moči prav pogosto kost z vodo ter jo imej tako pod steklo postavljeno, da kolikor mogoče solnce nanjo pripeka.

Kako kuriti s premogom. Pravilno kuriti s premogom ni tako lahko; ako hočeš premog hraniti in ga popolnoma izkoristiti. Ker je kurjava v raznih obrtih sploh važna reč, pisali bodemo še večkrat o tem predmetu Danes le opozarjamo, da je napačno premog nalagati na žerjavico, kakor se običajno dela. Kadar premog nalagaš, potisni žerjavico nazaj, premog pa nameči tako pred njo, da pride ž njo v dotiko. S tem dosežeš, da iz svežega premoga izhlapujoči plini vlečejo čez žerjavico, se tam vžgo in se tako izkoristijo, v tem ko pri običajnem t. j. napačnem ravnanji, neizkoriščeni odidejo skozi dimnik.

Pile in rašplje ojstriti. Zmešaj 1 del solitarjeve kisline, 3 dele žveplene kisline in 7 delov vode. V to tekočino polagaj pile, poprej jih pa očisti nesnage in tolščobe. V tekočini naj pile leže 10 sekund do 5 minut in sicer z ozirom na to, koliko so obrabljene, kako so velike in kako fino so nasekane. Mehke in fiino nasekane pile so hitrejši ostre. Tekočina pa postaja vedno slabejša, zato jo moraš jačiti z dodajanjem imenovanih kislin. Poojstrene pile potem dobro izperi v tekoči vodi, pomoči jih v belež od apna, ter jih posuši v vročini. Posušene pile dobro odergni s ščetjo (krtaćo), katero pomakaj

v zmes od laškega in terpentinovega olja in jih slednjič obribaj s suho ščetjo in z moko od koaksa.

Tlak v delavnicah. Za tlak v delavnicah je najboljša opeka napojena s kotranom (Theer). Opeka postane jako trda, trpežna in za vodo neprodirna. Opeko je treba dobro ogreti in potem vložiti jo za nekaj ur v razbeljen kotran. Taka opeka je tudi dobra za kanale in stranišča.

Novejše varnostne ključavnice. Čitateljem ključavničarjem, ki so vešči nemškemu jeziku, priporočamo knjigo: Die neuen Sicherheitsschlösser von Julius Hoch, Verlag von A. Seydel in Berlin. Čeravno danes velike tovarne v velikih množinah izdelujejo razne ključavnice, mora vendar vsak boljši ključavničar poznati uredbo in sestavo modernih varnostnih ključavnic. V omenjeni knjigi nam pisatelj v lepi, umljivi besedi in s primernimi podobami opisuje vse važnejše nove ključavnice, njih konstrukcijo in njih porabo.

Smirek (Schmirgel) pritrdijo strugarji na lesene ploče z limom, na železnih pa lim sam ne drži. Treba je poprej železno ploče s čebulo prav dobro zdrgniti, potem jo še le z limom namazati. Na ta način se tudi usnje izvrstno pritrdi na železo.

Gumasti podplati. V novejšem času so jeli izdelovati podplate od gume, ki imajo posebno za turiste veliko prijetnih lastnostij. Ti podplati pa so se jako radi trgali tam, kjer so prišiti na usnje. Sedaj pa je spravila saško-češka tovarna za izdelke od gume nove vrste gumastih podplatov v trgovino. Ves podplat je pretkan s tenko drateno mrežo in zato se pri šivu ne trga več kakor poprej, ob jednem pa so podplati ložji, ker dratena vloga toliko poveča trpežnost, da sme biti debelina manjša.

Razvoj novodobne industrije. Kako silno se je razvila moderna industrija, kažejo nam nastopni zanimivi podatki o fabriškem mestu Birmingham na Angleškem. Tu izdelajo vsak teden 14 milijonov jeklenih pisalnih peres, katere vlože v več nego 100 tisoč škatljic. Bucik (Stecknadeln), katere so nedavno na roko delali, narede v tem mestu vsak teden 100 milijonov, tedaj na leto kakih 5000 milijonov. Poleg tega izdelujejo v Birminghamu vsak teden milijon gumb, 300 milijonov žrebljev, 6000 železnih postelj, 7000 pušk, 1000 sedel, 20 tisoč očal, 500 tišoč kilogramov vijakov, 3500 mehov, 800 tisoč kilogramov usnjatih izdelkov, 536 kilometrov duš za sveče, in 6500 kilometrov dratu — tedaj v jednem letu skorej toliko, da bi s tem dratom zamogli zvezati zemljo z mesecem! —

Izvrsten kit za prilepljenje kovin na gladke ploskve dobimo, ako zmešamo 30 delov kopalovega firneža, 10 delov lanenega firneža, 6 delov surovega terpentinovega olja in 4 delev očiščenega terpentinovega olja z 10 deli lima, rastopljenega v malo gorki vodi, in z 20 deli žganega apna.

Kmetijstvo.

Dunajski kreolin.

Mnogo najnevarnejših, najsitnejših in najškodljivejših bolezni človeških, damačih živali in kmetijskih rastlin provzročajo razna mala rastlinska ali živalska bitja. Z zatiranjem teh bitij poneha tudi bolezen, in zato se tudi

Podoba 1.

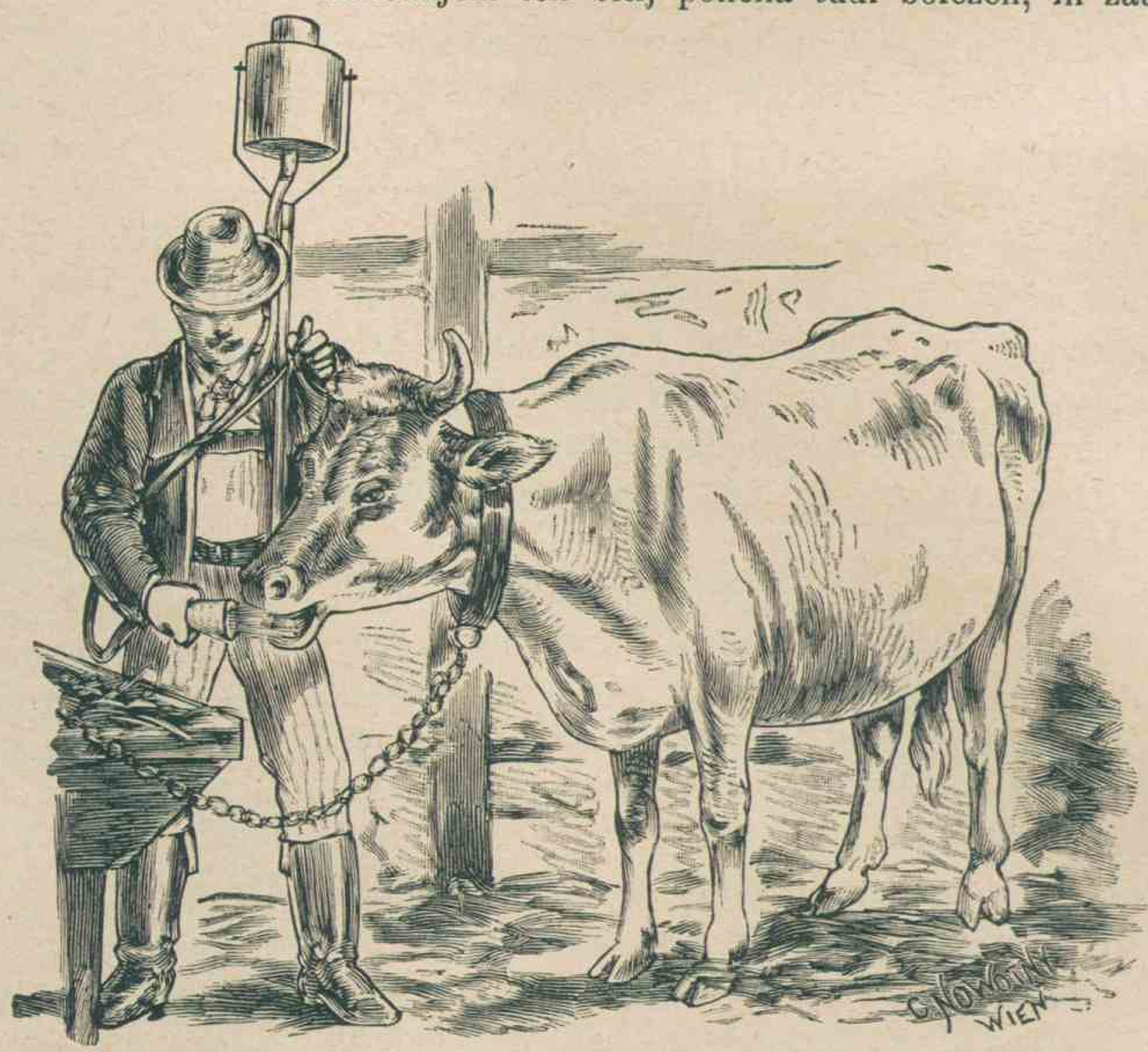

Podoba 2.

zdravijo take bolezni z zatiranjem zajedalcev rastlinskih in živalskih. Iz rastlinstva so zlasti mala bitja z imenom glive, ki so različno velike. Na plesnivem kruhu je plesen skupina gliv, katerih posamezne skoraj s prostim očesom vidimo, pa so druge, katerih gre več milijonov v eno kapljico vode. Te glive delajo razne kužne bolezni, groznico, prisad na ranah, otrujejo kri itd. Tudi na rastlinah se pokažejo glive, ki delajo poljskim rastlinam in sadnemu drevju kvaro, razen tega so pa še zajedalci iz ži-

Razpoke na orodji. Kovinsko orodje dobi iz raznih uzrokov razpoke, ki so včasih celo nevidne, a pogostoma jako nevarne za dotične stroje in delavce. Vsakdo ve, koliko nesreč se je že pripetilo pri počenih krožnih žagah. Zato je treba razpoko o pravem času zaslediti in ustaviti. To se naredi, ako na konci razpoke zavrtamo luknjo. A tedaj je treba natanko poznati konec razpoke, drugače to nič ne pomaga. V novejšem času priporočajo nastopno sredstvo, da najdemo vso razpoko, njen začetek in konec. Pomazati je treba razpoko s petrolejem, potem petrolej obrisati, a dotično ploskev s kredo potresti in z drgniti. Črta od krede nam potem razločno pokaže vso razpoko.

valstva, kakor na pr. listne ušice, gosenice hroščki, itd. Za pokončevanje gliv in rasnih škodljivih mrčesov imamo razna sredstva; ena hvalijo proti tej bolezni, druga proti drugi. So pa tudi sredstva, katera proti več boleznim, provzročenim po glivah i. t. d., pomagajo. Z današnjim člankom pa hočemo naše bralce opozoriti na kemijski proizvod, ki je zdravilo proti večini gori napominanih bolezni in katerega močno hvalijo. To sredstvo je dunajski kreolin, o katerem pa še toliko rajši pišemo, ker ga je iznašel in ga izdeluje naš rojak gosp. kemik Fr. Zmerzlikar v Deutsch-Wagramu na Dolenjem-Avstrijskem.

Dunajski kreolin pomešan z vodo, imenovana kreolinova voda, ali pa v obliki mazila, mila itd., je nekako splošno sredstvo proti mnogim boleznim, in zato ga toplo priporočamo vsaki hiši.

Ako pomešaš na en liter vode 10 do 20 kapljic kreolina, dobiš kreolinovo vodo, ki je za zdravljenje ran, prisadov, gnojnin itd., t. j. povsod tam, koder drugače rabijo vodo, jesih, arniko, led itd. Ta voda je tudi proti raznim kožnim boleznim ter prepreči, da ne izpadajo lasje pomaga proti potenju nog, razpokanju kože vsled mraza, služi za izpiranje ust itd. ter prepreči zlasti obolenje za kužnimi boleznimi.

V kmetijstvu je pa kreolin posebno velike važnosti, ker moremo z njim preprečiti marsikatere nesreče, zlasti pri domači živini.

Če primešaš enemu litru vode 2 do 3 navadne žlice kreolina, dobiš vodo, ki gotovo prepreči ali pa ozdravi kužno bolezen v gobci in na parkljih. Gospod Zmerzlikar je izumil pripravo, katero kaže podoba 1. in ki služi za izpiranje živalskega gobca ob gori omenjeni bolezni in tudi ob drugih. Podoba 2. kaže, kako se s tako pripravo in s kreolinovo vodo izpira živini gobec in nosnice.

Kreolin služi nadalje proti perečemu ognju pri prasičih, proti vraničnemu prisadu, proti garjam in grintam na živini.

Kreolinova voda pomori in prežene razne mrčese, kakor uši, klope, krpele, muhe, in živali, umivane s kreolinovo vodo so varne muh, komarjev, brencljev, uši, bolh i. t. d.

Razen navedene porabe je še mnogo druzih koristi, in mi toplo priporočamo, da si naši gospodarji naroče kreolina, s katerim ob enem dobe obširen navod, kako je rabiti kreolin proti raznim boleznim. Naslov je: Franz Zmerzlikar in Deutsch-Wagram bei Wien.

Poučni in zabavni del.

Lov na lokomotivo.

(Povest iz ameriškega življenja.)

Na svojem potovanji po zedinenih državah severne Ameriki spoznal sem starega strojevodjo, ki je vedel povedati mnogo zanimivega iz svojega burnega življenja. Eno njegovih najzanimivejših dogodeb prijavim tu po njegovih lastnih besedah. Dogodjaj mi je nekako tako le popisal:

V mnogih državah rabijo kaznjence tudi zunaj kaznilnic na pr. pri kopanji kanalov, pri zgradbi železnic i. t. d., seveda vselej pod nadzorstvom oboroženih paznikov, ki naj preprečijo beg. Posreči se pa vender le posameznikom pobegniti.

Jaz sem služboval pri neki železniški družbi v zahodni Karolini, katere proga je bila med najtežavnejšimi in najnevarnejšimi, kar jih je bilo. Ta proga je šla ob bregu, in železniški tir se je vil v rajdah navzgor s prav kratkimi ovinki. Gradba železnice je delala inženerjem mnogo preglavic, a vse so čudovito premagali z svojo bistroumnostjo.

Le na enem mestu bil je veden boj človeške sile z učinki narave. To mesto je bilo blizu vrha, vedno so ga morali nadzorovati, kar je stalo veliko denarja. Pečini na obeh straneh prekopa sta se neprenehoma drobili in zlasti po vsakem dežji je bila proga skoraj vedno zasuta. Bilo je sicer tam nastavljenih zadosti stražnikov, a včasih je moral priti posebni vlak, ki je odpeljal nakopičeni gramoz. To je bil tako zvani „gramozni vlak“. Vlak je pripeljal saboj kaznjence, ki so gramoz nakladali in pa paznike.

Nekega jutra stal sem s svojo lokomotivo na stranskem tiru tega nevarnega mesta. Moja lokomotiva je bila namenjena za „predprego“, kajti blizu vrha je bila proga tako strma, da ena lokomotiva ni mogla zmagavati peze. Na drugem stranskem tiru stal je pa „gramozni vlak“. Kaznjenci so nakladali, pazniki se so pa brezskrbno pomenkovali, vsaj se ni bilo bati, da bi kdo pobegnil, kajti na obeh straneh se so dvigale strme pečine, ki se so vže same od sebe drobile. Niti mačka bi tu gori ne plezala!

Vozovi gramoznega vlaka so bili naloženi. Njegova lokomotiva stala je nepriklopnjena nekoliko v stran; njen strojevodja pripravil je bil vže vse za odhod in s posodo v roki, v kateri je olje za mazati, pregledal je še enkrat osi in kolesa. Na to se približa vodji vlaka . . . . . in v tistem hipu zagledam jaz, ki sem stal na svoji tudi za odhod pripravljeni lokomotivi, kako eden izmed kaznjencev odloži lopato, kakor blisek hitro skoči na lokomotivo gramozovega vlaka, zasuče vzvod — in lokomotiva se premika!

Prepozno sem zakričal. — Sicer so pazniki precej streljali za ubeglim, a nihče ga ni zadel. Blizu stoječi železniški uradnik, mimo katerega je lokomotiva šla še počasi, skuša skočiti na stroj, a kaznjenec nameri mu z lopato za premog in uradnik prestrašen odskoči. Ubegli kaznjenec imel je prosti tir.

In pol ure pred nami, navzdol, prihaja osebni vlak, tisti, kateremu naj jaz pomagam navzgor!

Hitro se odločim in zakličem: „Jaz grem za njim! Preložite premembo! Hitro, hitro!“ Paznik premembe uboga, moj kurjač in en paznik skočita k meni na stroj in kmalu drčimo navzdol s strašansko hitrostjo.

Sedaj še le premišljujem, kaj sem bil naredil in kaj naj storim. Jaz vprašam paznika: „Ali je lopov izučen strojevodja?“

„Kolikor jaz vem, ne.“

„Potem je gotovo le pri mojem tovarišu videl, kako je sukati vzvod, da pritisne sopar. Težko da bi znal ustaviti stroj. On si skoraj gotovo misli, da se bo lokomotiva polagoma sama ustavila.“

„Oho“, smijal se je paznik, „to pa prekriža njegov račun. Čudil se bode, ko bo šel stroj počasnejši, za saboj bo pa zagledal svoje preganjalce. Hvalevredno je od vas, strojevodja, da ste precej mislili na lov ubežnika.“

Jaz vržem dogorelo smodko od sebe ter resno rečem: Če ubežnik uide ali ne, to mi je vse eno. Pri meni se gre zato, da rešim 200 ljudem življenje. Ako se zadene težka lokomotiva gramoznega vlaka na tej nevarni brežini ob osebni vlak, po tem ne ostane nobena kost cela.“

„In kaj naj torej storimo? vpraša preplašen paznik.

„Tega še sam ne vem. Če ni drugače, zaletim se s svojo lokomotivo v pred nam bežečo in zdrobim vse v kose; potem bode gori prihajoči vlak vže zapazil oviro in bode pravočasno ustavil.“

„Pri tem smo pa tudi mi zgubljeni?“

„Da.“

Moj kurjač Bil, priden dečko z osemnajstimi leti, poda mi roko ter pravi: „Prav tako, jaz bodem poleg.“ Paznik postal je bled kakor mrtvec.

„Pustite me, da se rešim!“ ječi.

„Ni mogoče. Ako počasnejši vozim, ne doidem one lokomotive.“

In pri tem drvimo kakor blisk naprej, čez ovinke mimo propadov s polno parovo silo. Bila je to nora vožnja, še danes me preletava mraz, če mislim nanjo.

Ped za pedjo se bližamo sprednji lokomotivi, ki je bila, ker namenjena za tovorne vlake, težja od moje.

In sedaj konečno, ko smo bili še kakih petdeset korakov za njo, obrnem se k pazniku: „Bodite pripravljeni za strel in zakličite ubežniku, da naj ustavi, če ne ustrelite.“

Moj poziv je bil brezuspešen, paznik je ležal trepajoč na premogu in ni bil v stanu besede izustiti. Vzamem puško in jo dam Bilu.

„Tako, zakliči na lopova, da naj vzvod nazaj zasuče, drugače ga ustreliš.“

Bil skoči na hodnik pred stroj, ki drži okoli lokomotive. Klicanje je pa bilo brezuspešno; pri strašni hitrosti zadušil je ropot vsak človeški glas. Sedaj se ubegli obrne in nas zagleda. Ko vidi namerjeno puško v rokah kurjača, ustraši se ter skoči obupan raz lokomotive v grmovje. Zgubljen je moral biti, kajti grmovje je rastlo na kraju grozovitega prepada.

Bil se vrne k meni nazaj: „Kaj pa sedaj?“

Zdrknili smo ravno čez ovinek, ki nam je dopuščal prosti razgled čez progo pod nami. Videl sem priti osebni vlak, še precej oddaljen, a bil je vender uže skrajni čas.

„Skusil bodem skočiti z našega stroja na onega. Ako se ponesrečim, potem veš kaj imaš storiti Bil!“

Razumela se sva. Bil je sicer vajen stroju a dal sem mu vender kratek navod, potem se pa podam spredej. Oba stroja vozila sta skoraj enako hitro. Sedaj je bil tender sprednjega stroja le še nekaj čevljev pred manoj, vedno manjši je prostor — jaz skočim.

Za las je manjkalo, da se nisem ponesrečil; le z eno roko sem se mogel s prva prijeti, pa držal sem krčevito in slednjič dospem na stroj. V istem hipu je Bil pričel ustavljati, zavoro je nategnil in odprl peskov zaboj. Precej na to storim tudi jaz enako. Lokomotivi stojite.

Sedaj se zavije okol bližnjega ovinka osebni vlak, počasi sopiha na vzgor. Da bi naši lokomotivi še vozili, sedaj bi bil sunek neizogiben.

Truplo kaznjenca so najdli popolnoma razbito v prepadu; le na pisani jetnišniški obleki so je spoznali, tako strašno je bilo razbito.

Poučni in zabavni drobiž.

Kaj narede v Ameriki iz starih čevljev? Znano je, da je sedajna obrt v stanu, vsako reč podelati v kaj koristnega. Iz cunj delajo papir, iz volnenih odpadkov in starih volnenih nogovic delajo umetalno volno, i. t. d. Kaj se pa naredi iz starih čevljev in škorn? Amerikanec ti more to razodeti. V Ameriki jih nabirajo, drobno razrežejo ter jih potem namakajo v klorovem žveplu. Namočeni in potem posušeni usnjati zreski so kaj trdi in krhki. Izperejo jih v vodi, potem zopet posuše, v moko zmeljejo in zmešajo s klejem. Tako prirejeno testo stisnejo v razne oblike ter jih porabijo za glavnike, gumbe, nožove roče in druge reči, kajti tako predelano usnje izgleda kakor najlepša ebenovina in ima isto trdoto.

Nov stroj za plavanje po zraku. Razni listi poročajo, da je iznajditelj kanona, ki repetira kakor nove puške repetirke, Maxim, iznajdel stroj za planje po zraku. Stroj je neki podoben velikemu zmaju (lintvrnu), kakor ga otroci spuščajo v zrak, je od svile in ima spodej obešeni stroj, ki goni vijak, kakoršni je pri parnikih. Iznajditelj meni, da bo mogoče v eni uri preplavati v zraku, 100 angleških milj daleč in da bode stroj dosedanje vojskovanje popolnoma premenil.

Novice.

— **Presvitli cesar** podaril je pogorelcem v Rakitniku 1000 gld. iz svoje zasebne blagajnice.

— **Osebne vesti.** Mestni občinski svet ljubljanski imenoval je na mesto umrlega dr. Ambrožiča, gospoda dr. Jos. Derča mestnim zdravnikom. — Č. g. Ivan Cuderman, kapelan v Ribnici premeščen je v Kranjskogoro, č. g. Frančišek Verhovšek pa iz Kranjske gore v Ribnico.

— **Osebne vesti.** V soboto 19. t. m. umrl je v Dunajskem Novomestu po kratki bolezni vrl slovenski narodnjak in podpiratelj vseh naših podjetij g. Franc Poznik, inženér pri nižeavstrijskem namestništvu. Imel je komaj 42 let. Večna luč naj mu sveti. — V nedeljo 27. se je vršilo v Gorici posvečenje novega zadarskega nadškofa mons. Rajčeviča, kateri je bil nekdaj malo časa tudi profesor v goriškem bogoslovskem semenišču (za pastirstvo.) Slovesnost se je vršila

v prestolni cerkvi in bila sta navzoča tudi škofa tržaški in ljubljanski.

— **Osebne vesti.** Okrajni glavar v Voloski, Jettmar je imenovan namestniškim svetovalcem pri namestništvu tržaškem.

— **Matica Slovenska.** Prve dni decembra je razposlala Matica svoje knjige za l. 1891. Knjig je troje, namreč: 1.) Letopis za leto 1891. — Uredil prof. Anton Bartel. 2.) Zgodovina „Novega Mesta". Sestavil prof. Ivan Vrhovec. 3.) Pegam in Lambergar; povest. Spisal dr. Fr. D. — Knjige obsegajo 55½ tiskovnih pôl. — Prva omenjenih knjig je v Matici leto za letom že običajna; je vedno jednake oblike in podobne sestave. — Namen njen je podati slovenskemu razumništvu iz raznovrstnih strok človeškega znanja primernega berila. — Mnogovrstne korenite razprave, ki se v njej nahajajo, dosegajo ta namen prav lepo. Pisarniškemu poročilu na konci knjige povzamemo, da je imelo društvo v zadnjem letu 10.492 gld. 60½ kr. dohodkov ter 7058 gld. 94 kr. stroškov, tedaj 3433 gld. 66½ kr. prebitka. — Društveno premoženje je znašalo koncem 1891. leta 53.824 gld. 21½ kr. in se je pomnožilo za 1915 gld. 68½ kr. — Drustvenikov šteje Matica sedaj 2157 in sicer 6 častnih, 300 ustanovnih in 1851 letnih. Število raste lepo in dosledno od leta do leta ter se je v zadnjem desetletji skoro podvojilo. V drugi knjigi popisuje znani spretni pisatelj in zgodovinar, prof. Ivan Vrhovec, zgodovino „Novega Mesta". Tvarina je, akoravno zelo obširna, vendar lepo razpeljana in mikavno sestavljena. Knjiga bo izvestno dobro došla slovenskemu občinstvu sploh, posebej pa Novomeščanom, ki bodo gospodu pisatelju za njegov marljivi in vspešni trud prav hvaležni. — V tretji knjigi podaja nam znani izborni pisatelj v vseskozi dovršeni obliki in sestavi zgodovinsko povest iz XV. stoletja. Naj nihče ne zamudi prebrati jo, gotovo mu ne bode žal. — Sploh tedaj lahko trdimo, da je Matica s svojimi zadnjimi knjigami društvenikom in slovenskemu občinstvu sploh prav dobro postregla. Ne moremo si kaj, da ne bi o tej priliki opozarjali na društvo, ki resnično zasluži, da je podpirajo vedno širši krogi. Število udov je v primeri s številom slovenskega razumništva še vedno prenizko, sosebno po nekaterih krajih je še vedno premalo zanimanja. Društvu samemu pa kličemo: Le tako naprej!

— **Zadruga ljubljanskih gostilničarjev in kavarnarjev** sklenila je, da se pismeno zahvali gosp. drž. poslancu Jos. Kušarju, ker se je v državnem zbpru krepko potegnil za omejitev prodaje piva v steklenicah. Dalje je zadruga tudi sklenila prirediti pustno veselico, katere čisti dobiček se bo porabil v to, da se revnim vinogradnikom na Kranjskem kupijo ameriške trte.

— **Pri c. kr. merosodnem uradu v Ljubljani** uraduje se izvzemši nedeljo in praznike vsak dan od 9—12 ure dopoludne in 2—5 ure popoludne.

— **Slovensko učiteljsko društvo** je imelo 28. t. m. svoj občni zbor, ki je bil mnogobrojno obiskan. Na dnevnem redu so bila običajna društvena poročila, volitev novega odbora in pa vrlo zanimivo predavanje gospoda mestnega učitelja Razingerja o „pokončni pisavi".

— **Metriška mera** je z novim letom 1892. vpeljana tudi v posestvene pole katastra. Izginila bodo sedaj orala in kvadratni sežnji, na njih mesto pa pridejo hektari, ari in kvadratni metri.

— **Komisija za pogozdovanje krasa** na Kranjskem je imela 29. decembra svojo sejo. O ukrepih poročamo prihodnjič.

— **Odbor «Zveze slovenskih posojilnic»** razposlal je več okrožnic v zvezi stoječim zavodom. V okrožnicah zvršuje ukrepe zadnjega zborovanja glede društvenega nadzorstva in formelne izjave zastran pristopa k „Zvezi". Opozarja se tudi, naj se puljska posojilnica podpira s hranilnimi vlogami.

— **Občinski svet mesta ljubljanskega** je imel 30. decembra t. l. sejo, v kateri se je sklenilo premeniti nekoliko pravila mestne hranilnice ter se je vdobril mestni proračun za l. 1892.

— **Konjerejski odsek** c. kr. kmetijske družbe kranjske ima v ponedeljek 4. t. m. svoj občni zbor v družbeni pisarni v Ljubljani, Salendrove ulice št. 3.

— Vrli koroški domoljub, kanonik Lambert Einspieler, dosedaj knezoškofijski kancelar v Celovci, je v tej službi nadomeščen z Nemcem Karolom Elslerjem. Tužna Koroška!

— **Deželna bolnica v Vojniku na Štajarskem** otvorila se je v nedeljo dne 27. decembra m. l.

— **Predsednikom tržaškega Lloyda** imenovan je baron Kalchberg, dosedaj svetnik v trgovinskem ministerstvu.

— **Za državne železnice** izdala je vlada novi organizacijski statut vsled katerega zadobi mej drugimi novimi odredbami trgovska in obrtniško zbornica za Kranjsko pravico pošiljati sama svojega zastopnika v železniški svet. Dosedaj imeli sta goriška in kranjska zbornica obe jednega zastopnika.

— **Belo svinčeno rudo** dobili so nad Javornikom na Gorenjskem, a ne v veliki množini.

— **Največ žensk** v Avstriji je primerno na Kranjskem, kjer je razmerje žensk in moških 1096 : 1000, najmanj pa v Istri, kjor je razmerje 920 : 1000.

* **Železnico Celje - Velenje** so 27. decembra slovesno otvorili. Ta železnica vodi skoz imoviti del slovenskega Štajarja ter veže lepo in bogato Savinjsko in Žavsko dolino z južno železnico.

— **Celjska slovenska posojilnica** je kupila v Celji, kakor poroča „Domovina", krasen stavbeni prostor nasproti glavarstvu na cesarja Jožefa trgu za 25000 gld. Prostor leži na oglu trga in se razteza do vojašnice in mestne mitnice; zadostuje ravno za lepo veliko hišo z dvoriščem in malim vrtom. To je zbodlo tiste celjske gospode, ki vedno pravijo, da imajo radi Slovence, pri tem pa nam podstavljajo pri vsaki priliki nogo! — Zbrali so se vsi — in iz samega strahu pred nami hitro pokupili vse stavbene prostore po mestu za drag, težak denar — deloma po voljnem občinskem zastopu, ki je prevzel Gugenmosove stavbene parcele, deloma po še voljnejši nemški hranilnici, ki si je izbrala prostore Wallandove od hranilnice pa tja do „zlatega leva". Lepi znesek 126 000 gld. izdal se je za te prostore — in govori se, da ne na blagor občinski itak suhi blagajni! Ta nakup pa tem gospodom še ni bil dovelj. Hoteli so radikalno uničiti te nesrečne, vedno bolj se gibajoče Slovence v „nemškem" Celji. In glejte, pogruntali so jo. Tam ob mirno šumljajoči Savinji nad vojašnico je še nekaj stavbenih prostorov; res, da se pri kolikaj večji vodi tam mogočno razlivajo Savinje umazani valovi in preplavijo tiste stavbene prostore, a mestni očetje so govorili: To so jako dobri in lepi prostori, naš prihodnji nemški rod kar hrepeni po tem, da si tam sezida vile in napravi šetališča. — Naši prihodnji rodovi pa zahtevajo za te prihodnje stavbe tudi lepe prihodnje ceste. — Mi pa jim hočemo — v našo slavo — ugladiti že sedaj lepa pota in sicer ravno čez novokupljeni prostor slovenske posojilnice peljati mora cesta do naših povodnih stavb. — Rečeno — storjeno! in šli so mestni očetje do prostora slovenske posojilnice, in odmerili od stavbišča po njegovej celej dolgosti 12 m/ širok kos ter rekli: tu bodi cesta našim povodnim potomcem. — Vi, ne bodi vas treba, pa že sedaj ne smete tukaj zidati, niti navadno hiše, še manj pa nam nepotrebnega „narodnega doma"!! — Župan dr. Neckermann pa so dali ta modri sklep nabiti na mestni hiši in razglasiti po nemškem glavnem listu. — Kazi celjskim gospodom pravičnost in previdnost tega naznanila le njega konec, — da se sme namreč proti njemu celo pritožiti na višjo gosposko.

— **Na Bizeljskem** nadaljujejo vinogradniki s sajenjem novih ameriških trt, po katerih tudi oddaljeni vinogradniki, osobito hrvatski zelo povprašujejo. Tako je n. pr. g Janežič že vse svoje ameriške sajenke po visoki ceni razprodal (1000 vkoreninjenih trt — 30 gld). Žalibože, da se vse amerikanke ne držé, n. pr. York Madeira ne; dočim pa Riparia kaj lepo vspeva in dobro raste in se debeli, da je veselje. Druga ovira je pa ta, da kradejo na Bizeljskem ta trs, najbrž lopovi s Hrvatskega. Tako so n. pr. posestniku P. iz Brežic, pokradli 2000 trt.

— **Južne železnice vodstvo** hoče z novim letom urediti plače svojih uradnikov po vzgledu državnih železnic. Urejitev v glavnem obstoji v tem, da bode visokost plač ostala zelo sedanja, le v umirovnino bo všteta veča vsota. Ta urejitev plač stala bode družbo kakih 50.000 gld. več na leto.

— **Častnik morilec.** Dne 4. decembra je bila umorjena v Parizu baroaica Dellard. Znamenja so kazala, da je morilec hotel baronico oropati, kar je pa preprečila njena hišina, ki se je ravno domu vrnila. Morilec je vtekel, a ob begu ranil tudi hišino. Dolgo časa niso mogli morilcu na sled, a sedaj ga je pa zasačila policija v osebi nekega častnika Anastaya, ki je bil zaradi svojega slabega vedenja iz službe izpuščen.

— **Megla v Londonu** je bila v božičnih praznikih tako silna, da so morali ljudje hoditi čez dan po mestu s svetilnicami. Še celo v sobe se je megla vrinila, da se ni videlo iz enega kota v druzega.

— **250 vagonov desk** je zgorelo 27. decembra na kolodvoru v Kimpolungu, ki so bile vredne 60.000 goldinarjev,

— **Umrljivost ljudi.** Na celem svetu umrje vsako leto 33 milijonov ljudi, vsak dan torej 91.554, vsako uro 3730 in vsako minuto 62. Na vsak utrip srčne žile umrje torej eden človek. Povprečna starost človeška je 33 let. Četrtina vseh ljudij umrje pred spolnitvijo sedmega leta in polovica v starosti 17 let. Od 10.000 ljudi doseže le en človek starost 100 let in od vsakih 100 ljudi živi le eden 60 let. Oženjeni ljudje učakajo večjo starost nego samski.

— **Nepremišljena stava.** Uradnik angleškega poslaništva v Belemgradu Ernest Lyon je stavil, da bode v 15 kilometrov od Belegagrada oddaljeno postajo Ripanje poprej prijahal nego ob istem času odišli vlak. Mladi mož je hotel 27. decembra po noči stavo dokončati, a je s konjem vred tako nesrečno padel, da je na mestu mrtev ostal.

— **Nesreča na lovu.** Vojvoda Kristjan iz Šlezvik-Holstajna bil je 27. decembra na dvornem lovu v Osbornu na Angleškem, kar se pripeti, da se po nesreči sproži puška njegovega svaka vojvode Connaughta in šibre zadenejo vojvodo Kristjana v oko Po novejših poročilih so mu morali poškodovano oko izrezati, a poročila pravijo, da je tudi drugo v nevarnosti.

— **Nedeljski počitek pismonoš.** V Belgiji bodo vpeljali tako zvane nedeljske pisemske znamke (marke). Kdor tako znamko v petek ali saboto na pismo prilepi, se s tem izreče, da ni treba pisma v nedeljo dostaviti. Ako se pokaže čez nekaj časa, da večina ne zahteva dostavljati ob nedeljah pisem, potem bode poštna uprava sploh vstavila dostavljanje pisem ob nedeljah in pismonoše imeli bodo zaslužen počitek.

— **Umeten dež.** Napravljanje umetnega dežja se vedno boljši sponaša. Časnik „Times of India“ poroča, da pri Madrasu, koder je blagodejen dež zelo redek, zadoščuje uže 100 kilogramov dinamita, katerega 2400 čevljev visoko razstrelje, da se vodena par v zraku zgošči ter se narede megle, ki dado dež.

— **V Braziliji** je bila, kakor znano, vstaja proti cesarju, katerega so odstavili in naredili so republiko. Pa tudi republika nima kaj dosti miru, kar pa ni čuda, če se ve, kako postopajo njeni predsedniki tudi sovražno proti katoliški cerkvi. Poročila iz Rima pa ravnokar javljajo, da je papež opata brazilskih benediktincev iz cerkve izobčil in svojega nuncija s hudo grajo nazaj pozval, ker nista branila pravice svete cerkve.

Listnica vredništva.

Na tem mestu uredništvo drage volje odgovarja na vsa vprašanja, došla mu od č. naročnikov. Uredništvo pa odgovarja le na vprašanja, ki mu doidejo s podpisom. Vpraševalčevega imena seveda ne objavimo v listnici.

Dr. G. v O. na Štajerskem. Šotni drobiž za nasteljo in šotni prah za nasipanje v stranišča ter njih razkuževanje izdeluje se stroji tvrdka Janez Kosler v Ljubljani. (1)

J. R. v G. Kit za pritrjenje šip v okna se naredi, če se zmeša enake dele moke od krede in od svinčene beline (Bleiweiss) s firnežem od lanenega olja in z nekoliko terpentinom ter se vse to dobro zgnete v enakomerno testo. (2)

A. V. v Ljubljani. Čeveljske trakove (Strupfen) z vtkano firmo prodaja po taki ceni, kakor navadne trakove, tovarna: Erste Teplitzer mechanische Bandfabrik Back & Comp. in Teplitz. Ti trakovi so za čevljarje jako umestna reklama, ki ob jednem ne prizadene nikakih stroškov. (3)

J. O. v Celji. O raznih namakah za les (Holzbeizen) se najboljši poučite s knijigo: L. E. Audès „Die technischen Vollendungsarbeiten der Holzindustrie“. B. Hartlebensverlag in Wien. Cena 1 gld. 35 kr. O nastavi raznih namak zveste poljubne recepte tudi pri. c. kr. ravnateljstvo obrtnih strokovnih šol v Ljubljani, ki daje dragevolje svojo zbirke in pripomočke občinstvu na razpolago. (4)

A. V. v R. Izdelovanje tekoče bronze je tovarniška tajnost, a napravite jo sami tudi prav lahko, ako vzamete 100 delov vode in 10 delov arabske gume ter potem v to raztopljino primešate primerno množino bronovega prahu. Sploh pa tekoče bronze ne priporočamo posebno; boljši bronzirate na navadni način. (5)

J. Š. v P. Odstraniti stare oljnate barve iz lesa imamo več načinov. V najnovejšem času delajo to z bencinovo svetilnico, ki ima prav širok plamen V levi roki držimo svetilnico tako, da plamen liže po barvi. Barva se takoj omehča in z desnico pa, s katero držimo primerno lopatico ali strguljo, pa strgamo barvo proč. Jeden delavec ostrže v jedni uri vsaj en kvadratni meter, bencina se pa porabi v tem času kakih 50 gramov. Bolj priprosto sredstvo priporoča Stockmayer v „Bayr. Gewerbe-Zeitung“, namreč zmes 2 delov salmijaka in 1 dela terpentina. Oboje je treba dobro streti in s to zmesjo dotični predmet namazati. V par minutah se oljnata barva omehči in tedaj je proč zdrgnemo s predivom ali kako cunjo. (6)

Zahvala.

Prevzvišeni knez in škof ljubljanski, prečastitljivi gospod **dr. Jakob Missia** mi je dal izročit **dve sto goldinarjev**, da jih razdelim uboščekom povodom visokih praznikov in bližajočega se novega leta.

Usojam se v imé obdarovanih uboščekov javno izrekati najudanejšo zahvalo na tem velikodušnem darilu.

V Ljubljani dné 24. decembra 1891.

Župan **Grasselli.** (1—1)

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.